

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10845743>

TA'LIM MUASSASALARIDA DUAL TA'LIMNI AMALGA OSHIRISHDAGI MAVJUD MUAMMOLAR

Siddiqova Sadoqat G'afforovna

Buxoro muhandislik-texnologiya instituti rektori, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa
doktori, sadoqats@mail.ru

Saidjonova Parvina Shuxratovna

"Sity Sport Bukhara" MChJ menejeri, erkin tadqiqotchi

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada oliy ta'lim muassasalari bitiruvchilarni malakali mutaxassislar sifatida tayyorlash uchun iqtisodiy rivojlangan korxonalar bilan hamkorlik qilishdagi mavjud muammolar, mazkur korxonalarni tanlash mezonlari, dual ta'limdan foydalanadigan oliy ta'lim muassasalari tajribasi o'rganilgan va yoritib berilgan.

Tayanch iboralar: *dual ta'lim, oliy ta'lim, korxonalar, ta'lim muassasasi, korxonalar faoliyati, mutaxassis, amaliyot, tanlash mezonlari, tajriba, dual ta'lim dasturlari, kasbiy ko'nikmalar.*

ABSTRACT

In this article, the existing problems in cooperation with economically developed enterprises to train graduates of higher education institutions as qualified specialists, the criteria for choosing these enterprises, the experience of higher education institutions using dual education are studied and highlighted.

Key words: *dual education, higher education, enterprise, educational institution, enterprise activity, specialist, practice, selection criteria, experience, dual education programs, professional skills.*

O‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim to‘g‘risida”gi qonuni 15-moddasiga muvofiq, “Dual ta’lim” ta’lim olish shakllaridan biri sifatida kiritildi. Qonunga dual ta’lim bo‘yicha alohida modda (17-modda) ham kiritilib, dual ta’limni tashkil etish tartibi O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan belgilanishi ko‘rsatib o‘tildi.

O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2021 yil 29 martdagi qarori bilan professional ta’lim tizimi bilan bir qatorda oliy ta’lim tizimida dual ta’limni tashkil etish tartibi to‘g‘risidagi nizom ustida amaliy ishlar olib borilmoqda. Bugungi kunda oliy ta’lim muassasalarida dual ta’limni yanada rivojlantirish bo‘yicha xorij tajribasini o‘rgangan holda, qonunchilik hujjatlariga o‘zgartirish va qo‘shimchalar kiritish bo‘yicha tegishli ishlar olib borilmoqda.

Maqsad iqtisodiyotning barcha sohalarida malakali va zamonaviy kasbiy ko‘nikmalarga ega o‘rta bo‘g‘in kadrlarini tayyorlash hamda yoshlarning kasblar va mutaxassisliklarni egallashga bo‘lgan qiziqishlarini qo‘llab-quvvatlash uchun keng imkoniyatlar yaratishdan iborat.

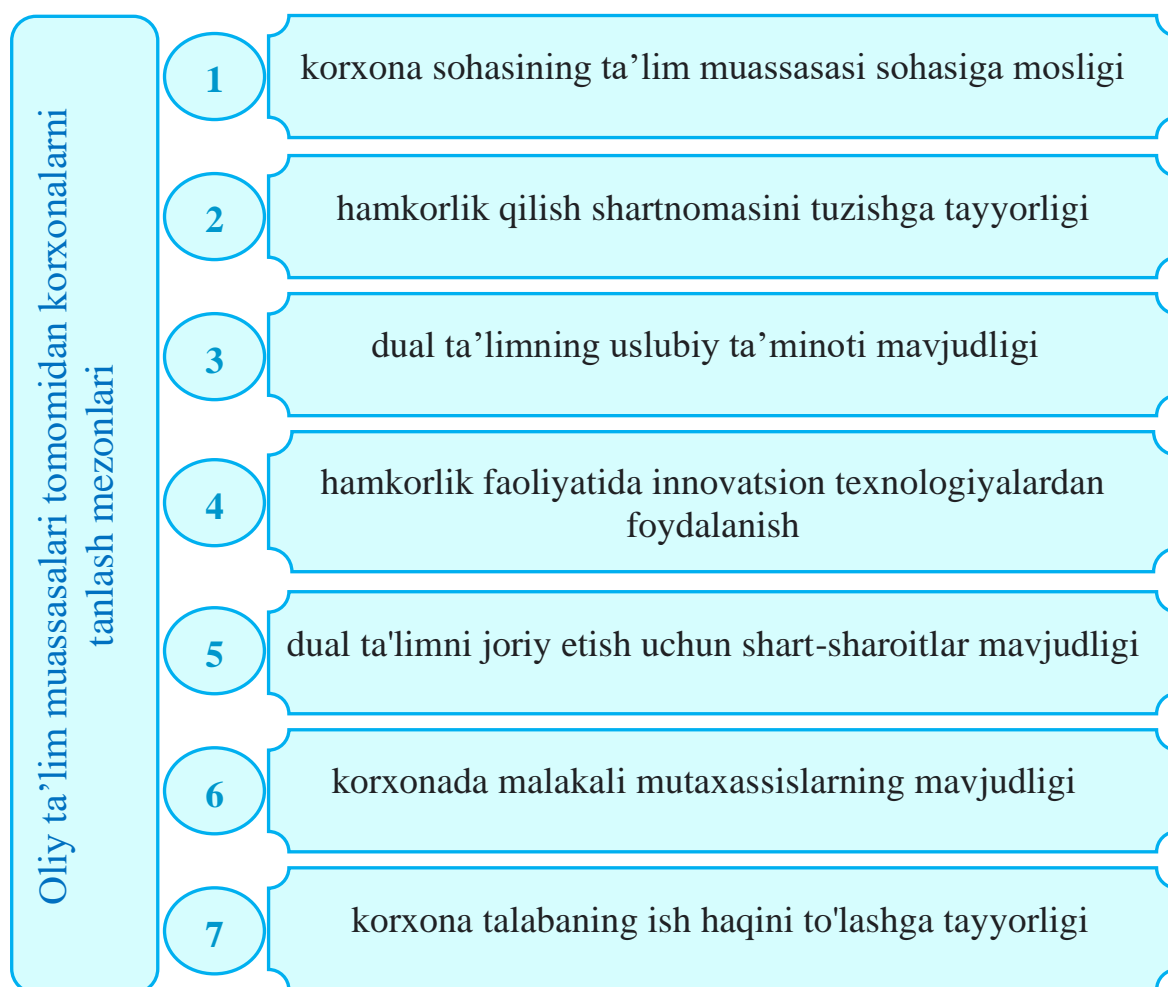
Aytib o‘tganimdek, yoshlar ta’lim olish bilan birga haqiqiy ish joyida o‘z kasbiy ko‘nikmalarini rivojlantiradilar.

Bugungi kunda ko‘plab ta’lim muassasalari dual ta’limni joriy etishga tayyor. Biroq, amalga oshirish jarayoni ta’lim muassasasi bilan hamkorlik qilishga tayyor bo‘lgan korxonalarni tanlash bilan murakkablashadi.

Oliy ta’lim muassasalari bitiruvchilarni malakali mutaxassislar sifatida tayyorlashlari uchun hamkorlik qilishga innovatsion va iqtisodiy rivojlangan korxonalar va kompaniyalar eng yaxshi hamkor hisoblanadi. Ta’lim muassasalari uchun esa bunday korxonalarining hammasi ham talabalarni o‘z qanotlari ostiga olishga tayyor emasligi muayyan muammo hisoblanadi.

Oliy ta’lim muassasalari dual ta’limga asoslangan ta’lim dasturlarini amalga oshirishlari uchun kompaniya va tashkilotlarni muhokama qilish va tanlashda quyidagi mezonlarga amal qiladi:

- tashkilot faoliyat yuritayotgan tarmoq yoki sohasi (u oliy ta'lim muassasasidagi ta'lim yo'nalishiga mos kelishi kerak);
- tashkilotning oliy ta'lim muassasalari va talaba bilan dual ta'lim dasturini amalga oshirish doirasida hamkorlik qilish to'g'risida shartnoma tuzishga tayyorligi;
- dual ta'limni tashkil etishning uslubiy ta'minoti mavjudligi, jumladan dual ta'lim dasturlarining mukammal ishlab chiqilganligi;
- hamkorlik faoliyatida innovatsion texnologiyalardan foydalanish;
- dual ta'limni joriy etish uchun shart-sharoitlar mavjudligi;
- dual ta'lim jarayonida korxonada talabalar uchun murabbiy bo'lishga tayyor malakali mutaxassislarning mavjudligi;
- tashkilot yoki korxonaning dual ta'lim uchun talabaning ish haqini to'lashga tayyorligi.



1-rasm.

Oliy ta'lim muassasalari tomomidan korxonalarni tanlash mezonlari

Dual ta'limni tashkil qilishda jiddiy muammolar paydo bo'lishi mumkin. Misol uchun, potentsial ish beruvchi talabalarni kelajakdagi ishchilari sifatida ko'rmaydi. Ish beruvchining fikricha, ta'lim darajasi tashkilotda talab qilinadigan darajadan ancha past. Ko'p hollarda bu to'g'ri: talabaning oliy ta'lim muassasalarida olgan bilim va ko'nikmalari ishda talab qilinadigan jarayonlarga mos kelmaydi yoki qisman mos keladi. Shu munosabat bilan o'quv dasturlarini qayta ko'rib chiqish va yangilash kerak.

Bundan tashqari, dual tizimda ishtirok etishga salbiy munosabat moliyaviy yordam va dual ta'limni qo'llab-quvvatlash zarurati tufayli shakllanayotganini hisobga olish kerak.

Shuningdek, qo'shimcha omil – korxonalar ta'lim faoliyatini amalga oshirish uchun litsenziya olish zarurati mavjud bo'lib, ish beruvchi tashkilot yoki korxonada bir qator litsenziyalash shartlarini bajarishi kerak.

Yana bir muammo masala – talaba o'zini kasbda ko'rmaydi, chunki u mutaxassislikni unchalik ongli ravishda tanlamagan. Natijada malakali mutaxassislar yetishishida tabiiy to'siqlar yuzaga keladi.

Mazkur muammoni o'rta maktabda kasbga yo'naltirish darslari yordamida hal qilish mumkin. Shunday qilib, kasbga yo'naltirish darslarida bola va bo'lajak talaba uni nima qiziqtirayotganini va uni potentsial ishda nima kutayotganini tushunishi mumkin.

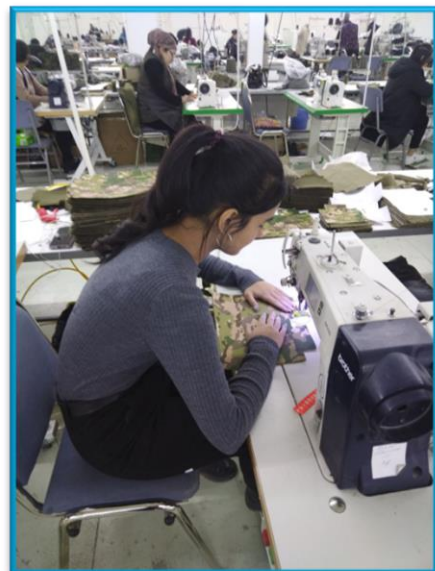
Dual ta'limdan foydalanadigan oliy ta'lim muassasalari tajribasiga nazar tashlaydigan bo'lsak:

Karaganda davlat texnika universitetida oliy ta'lim muassasalari va 55 ta yirik sanoat korxonalarini birlashtirgan innovatsion va ta'lim konsorsiumi tuzilgan. Korxonadagi amaliyot faoliyatining asosi aniq jadval asosida taqsimlangan o'quv jarayoni bo'lib, unda talabalar mustaqil veb-resurslar va onlayn ta'limlar yordamida nazariy bilimlarni, korxonalarda esa ish joyida amaliy ko'nikmalar oladilar.

Tomsk politexnika universitetida talabalarni o‘qishga qabul qilish jarayonida eng yirik rus va xorijiy kompaniyalarning talablariga binoan abituriyentlar tanlov asosida tanlovdan o‘tadilar.

Innovatsion Yevroosiyo universiteti dual model bo‘yicha o‘qitish doirasida talabalar bakalavriatda 3 yil davomida oliy ta‘lim muassasasida nazariy bilim oladi, so‘ngra amaliy ko‘nikmalarni korxonalarda shakllantirib boradi.

Yuqoridagi oliy ta‘lim muassasalari tajribasi shuni ko‘rsatadiki, dual ta‘lim oliy ta‘lim muassasalarida turlicha amalga oshirilishi mumkin.



Demak, ta‘kidlab o‘tganidek, dual ta‘lim mamlakatimiz professional ta‘lim tizimida o‘zining ijobiy amaliyotini ko‘rsatayotgan bo‘lib, oliy ta‘lim tizimida dual ta‘lim tizimni rivojlantirish bo‘yicha bir qancha ishlar bosqichma-bosqich amalga oshirilmoqda. Darhaqiqat, “Ta‘lim to‘g‘risida”gi qonunda oliy o‘quv yurtlari tijorat korxonalarini negizida talabalar uchun amaliy mashg‘ulotlar o‘tkazuvchi kafedralar tashkil etishi mumkinligi belgilab qo‘yilgan. Asosiysi, tashkilot oliy ta‘lim muassasalaridagi talabani ta‘lim yo‘nalishiga mos kelishi, talabaga o‘z tajribasini o‘rgatishga tayyor malakali mutaxassislar, zaruriy shart-sharoitlar va imkoniyatlarga ega bo‘lishi lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Сиддикова, С.Г., & Юлдашев, Ш.С. (2014). Создание и использование электронных учебников. In *ИННОВАЦИИ, КАЧЕСТВО И СЕРВИС В ТЕХНИКЕ И ТЕХНОЛОГИЯХ* (pp. 303-304).
2. Сиддикова, С. Г. (2015). АВТОМАТИЗАЦИЯ СИСТЕМ ЗАЩИТЫ ИНФОРМАЦИИ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ МЕТОДОВ ОПТИМИЗАЦИИ. In *Современные инструментальные системы, информационные технологии и инновации* (pp. 73-77).
3. Saidjonova, P.S. (2024). OLIY TA'LIM TIZIMIDA PEDAGOGIK FAOLIYATNING MAZMUNI VA MAQSADI. *Educational Research in Universal Sciences*, 3(4 SPECIAL), 270-274.
4. Saidjonova, P. S. (2024). PEDAGOGIK TEXNOLOGIYANI TANLASH VA AMALGA OSHIRISH. *Educational Research in Universal Sciences*, 3(4 SPECIAL), 300-303.
5. Тухтаева, З. Ш. (2012). Методика межпредметной преемственности в профессиональном образовании.
6. Тухтаева, З. Ш. (2016). Касб-хунар таълимида фанлараро узвийликни таъминлаш методикаси.
7. Sh, T. Z., & Kh, S. K. (2020). Innovative forms of education in Uzbekistan. *International journal of innovations in engineering research and technology*. IJIERT, 7(4), 258-261.
8. To'xtayeva, Z., & Rahmatova, B. (2023). DIZAYNERLIKDA PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALAR. *Центральноазиатский журнал образования и инноваций*, 2(10 Part 2), 128-131.
9. Xayrullo, D., Olim, A., & Bekzod, I. (2023). MASHINALI O'QITISH TEXNOLOGIYALARINI CO2 YORDAMIDA EKSTRAKSIYALASH JARAYONIDA QO'LLASH. *Innovations in Technology and Science Education*, 2(9), 470-476.